

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 9/1 2020 s. 80-93, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

BAĞDATLI RÛHÎ DÎVÂNÎ'NDA EHL-İ BEYT SEVGİSİ

Abdulsamet ÖZMEN*

Geliş Tarihi: Eylül, 2019

Kabul Tarihi: Mart, 2020

Öz

Klasik Türk Edebiyatı sahasında manzum olarak kaleme alınan eserlerin büyük bir kısmı muhteva olarak Hz. Peygamber sevgisi etrafında teşekkül etmiştir. Hz. Peygamber, başta na'tlar olmak üzere, siyer, hilye, şemâil, mevlid, mi'râc-nâme, hicret-nâme gibi çeşitli türlerdeki eserlerle anlatılmıştır. Klasik Türk Edebiyatında edebî şahsiyetler, eserlerinde Hz. Peygamber'e sevgi ile birlikte onun neslini devam ettiren Hz. Fatıma, Hz. Ali ile oğulları Hasan ve Hüseyin'e muhabbeti de önemsemişlerdir. Hz. Muhammed'e inanma ve duyulan sevginin bir sonucu olan Ehl-i Beyt'e muhabbet, asırlar boyunca Klasik Türk Edebiyatında önemli bir konu olmuştur. Bu çalışmada *Bağdatlı Rûhî Dîvânı*'nda Ehl-i Beyt'e duyulan sevgi ve saygı söz konusu edilmiş; başta Hz. Peygamber olmak üzere, anılan ailenin mensuplarından Hz. Ali ve Hz. Hüseyin hakkında yazılmış şiirler ele alınıp incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Ehl-i Beyt, *Bağdatlı Rûhî Dîvânı*, Hz. Ali, Hz. Hüseyin.

AHL AL-BAYT LOVE IN BAGHDAD RÛHÎ DÎVAN

Abstract

Certain parts of the majority of the works written as verse in the field of classical Turkish literature as Hz. The Prophet has formed around his love. Classical Turkish Literature Hz. The Prophet, especially naats; They are also described in literary genres such as siyer, hilye, şemâil, mevlid, mi'râc-nâme, hijret-nâme. The authors who wrote the works written in our classical literature, Hz. Prophet's love, but not limited to the continuation of his generation, especially Hz. Fatıma, Hz. Ali and his sons Hasan and Hüseyin also cared about the conversation. Hz. Muhammad's personal conversation, the need to respect family members of the Ahl al-Bayt Muhabbet concept, throughout history has been an important issue in classical Turkish literature. The purpose of this study, in the Baghdad Rûhî Dîvân discussed in many aspects of the Ahl al-Bayt members, especially Hz. Prophet to be the Prophet. Ali and Hz. Hüseyin penned about love and affection to detect and examine the verses.

Keywords: Ahl al-Bayt, Baghdad Ruhi Divan, Hz. Ali, Hz. Hüseyin.

* Dr. Öğr. Üyesi; Dicle Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, asametozen@gmail.com.

Giriş

“Ehl-i Beyt”, Arapça ehl ve beyt kelimeleriyle Farsça kaideye göre yapılan bir tamlamadır. “Ehl” kelimesi sâhip, mâlik mutasarrıf (*Kâmûs-ı Türkî*, 1999, s. 232); sâhip, mâlik, mutasarrıf olan, mahâretli, usta, kâbiliyetli, becerikli, bir yerde oturan, karıkocadan herbiri (Devellioğlu, 2002, s. 209); aile, ahâlî, halk, hanedân, ehil, oturan, yerleşik, layık, asîl, soylu, her peygamberin ümmeti, hâlden anlar, usta, becerikli, evlilikte eşlerden her biri (Kanar, 2013, s. 249) anlamlarına gelmektedir. “Beyt” kelimesi ev, hâne, dâr, menzil, konak, mesken (*Kâmûs-ı Türkî*, 1999, s. 328); mesken, hâne, ev, oda, oba (Devellioğlu, 2002, s. 96); ev (Kanar, 2013, s. 330) anlamlarına gelmektedir. “Ehl-i Beyt” ise hâne halkı, aile, hanedân, sülâle (*Kâmûs-ı Türkî*, 1999, s. 232); Hz. Peygamber’in yakın akrabası (Devellioğlu, 2002, s. 209); ev halkı, Hz. Muhammed’in yakınları (Kanar, 2013, s. 249) manalarını ifade etmektedir.

Ehl-i Beyt kelimesi *Kur’ân-ı Kerîm*’de üç yerde çeşitli şekillerde geçmektedir. Bu kavram, *Kur’ân-ı Kerîm*’de ilk olarak Hz. İbrahim ile alâkalı olarak Hûd Suresinde

(قَالُوا أَتَعْجَبِينَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ رَحِمْتُ اللَّهُ وَبَرَكَاتُهُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ إِنَّهُ حَمِيدٌ مَجِيدٌ¹) şeklinde; ikincisi Hz. Mûsâ ile ilgili olarak Kasas Suresinde

(وَحَرَّمْنَا عَلَيْهِ الْمَرَاضِعَ مِنْ قَبْلُ فَقَالَتْ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ أَهْلِ بَيْتٍ يَكْفُلُونَهُ لَكُمْ وَهُمْ لَهُ نَاصِحُونَ²) şeklinde; üçüncüsü Hz. Peygamber ile ilgili olarak Ahzâb Suresinde

(وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَىٰ وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ وَآتِينَ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنَّمَا

يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا³) şeklinde geçmektedir.

Ehl-i Beyt tamlaması, başta Hz. Muhammed (a.s.) olmak üzere Hz. Fatıma, Hz. Ali ve evlatları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’i içine alır. Bu kavram, edebiyatımızda evlâd-ı Resûl, evlâd-ı Muhammed, hamse-i âl-i abâ, pençe-i âl-i abâ, hanedân, sülâle, âl-i Zehrâ, evlâd-ı Zehrâ, zürriyet-i Zehrâ, âl-i Hayder, evlâd-ı Hayder, Haseneyn, Sibteyn, sıbt-ı Resûlullah vb. isim ve tamlamalarla da zikredilmiştir.

Ehl-i Beyt ile ilgili kavramların klasik şiirimizde yer alması ise, yaygın bir teâmüldür. Klasik Türk Edebiyatında başta Hz. Peygamber ve dört halife olmak üzere birçok din ve devlet büyükleri genel itibarıyla kasîde nazım şekliyle yazılan manzumelerle övülmüşlerdir. Resûlullah ile beraber onun âile fertleri ve sahabeleri, yani imanlı arkadaşları da klasik şiirimizin önemli konuları arasına girmiştir.

Klasik şiirimizde şairlerin padişahlar ve diğer devlet büyüklerini övgüyle anmaları genel itibarıyla bir takım beklentilerin etkili olmasından kaynaklanmaktadır. Ama Ehl-i Beyt veya âl-i Muhammed hakkında kaleme alınan manzumelerde ise dünyevi beklenti içinde olmaksızın dinî hassasiyetten, peygamber ve Ehl-i Beyt sevgisinden ileri gelen bir samimiyet ön plana çıkmaktadır.

¹“Melekler, ‘Allah’ın emrine mi şaşıyorsun? Allah’ın rahmeti ve bereketi size olsun ey (peygamber ocağının) ev halkı! Şüphesiz O övülmeye layıktır, şanı yücedir.’ dediler.” (*Kur’ân-ı Kerîm*, 11/73).

²“Biz, daha önce onun, süt analarının sütünü emmemesini sağladık. Kız kardeşi, ‘Size onun bakımını, sizin adınıza üslenecik ve ona içtenlik ve şefkatle davranacak bir aile göstereyim mi?’ dedi.” (*Kur’ân-ı Kerîm*, 28/12).

³“Evlerinizde oturun. Önceki cahiliye dönemi kadınlarının açılıp saçıldığı gibi siz de açılıp saçılmayın. Namazı kılın, zekatı verin. Allah’a ve Resûlüne itaat edin. Ey Peygamberin ev halkı! Allah sizden ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.” (*Kur’ân-ı Kerîm*, 33/33).

Ehl-i Beyt konusu klasik Türk şiirinde “Peygamber ailesine muhabbetle bağlılığı gösteren muhabbet ve bağlılığın izharı; Ehl-i Beyt’in mâhiyet ve hüviyetine dâir bilgi veren tarif, tasvîr ve tazîm ifâdeleri; Hz. Peygamber ve âline yapılan salât ve selâm; Ehl-i Beyt’in yüzü suyu hürmetine af ve mağfîret talebinde bulunmak anlamına gelen istimdâd ve istişfâ; Ehl-i Beyt’i sevenleri sevmek, sevmeyenlerden nefret etmek anlamlarına gelen tevellâ ve teberrâ” anlamlarında kullanılmıştır⁴.

Ehl-i Beyt kavramı, İslam dünyasında çeşitli görüş ayrılıklarına sebep olmuştur. Sünnî literatürde Ehl-i Beyt mefhumunun başta Hz. Muhammed (a.s.) olmak üzere Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’i ihtiva ettiği görüşü hâkimken; Şîî literatürde ise Hz. Peygamber ile birlikte Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin’in yanı sıra, geri kalan dokuz imamı da içine aldığı görüşü hâkimdir.

Ehl-i Sünnet ve Şîîler arasında Ehl-i Beyt’in vasıfları da tartışma konusu olmuştur. Ehl-i Sünnete göre Hz. Peygamber’in soyundan olan bu kişiler elbette hata ve günahtan beri kılınmamışlardır. Şîîlere göre Ehl-i Beyt fertleri günahsızdır.

Ehl-i Beyt’in iki temsilcisi olan Hz. Hasan’ın soyundan gelenlere “şerîf”; Hz. Hüseyin’in soyundan gelenlere “seyyid” adı verilmiştir. İslâm literatüründe seyid ismi, şerîf terimine göre daha fazla bilinmektedir.

Hz. Peygamber ve onun ailesinin fazilet, meziyet ve ahlâkını ihtiva eden konular, tarih boyunca birçok edebiyatçımız tarafından farklı edebî türlerde ele alınmıştır. Ehl-i Beyt konusu, bazı edebiyatçılar tarafından doğrudan doğruya; bazıları tarafından da dolaylı olarak çeşitli vesilelerle şiir ve nesirlerde söz konusu edilmiştir. Klâsik Türk Edebiyatında na’at, hilye, mevlid, miraciye gibi aynı zamanda Ehl-i Beyt’le ilgili sayılabilecek olan ve anılan aileye duyulan iman, saygı, sevgi ve bağlılığı dile getiren birçok şiir veya eser kaleme alınmıştır. Bu çalışmamızın konusu olan 16. asır şairlerinden Bağdatlı Rûhî de Dîvân’ında Ehl-i Beyt’i teşkil eden dinî, tarihî şahsiyetleri medhetmiş ve onlara olan sevgisini dile getirmiştir.

1. Bağdatlı Rûhî Dîvânı’nda Ehl-i Beyt Sevgisi

Bağdatlı Rûhî, Hz. Peygamber’e ve onun Ehl-i Beyt’ine, başka bir ifadeyle aile fertlerine beslediği derin sevgiyi *Dîvân*’ında yer alan çeşitli kaside, gazel ve musammatlarda işlemiştir. Şair, bu manzumelerde Ehl-i Beyt’i teşkil eden kişilerin değeri, fazileti, maruz kaldıkları eziyetleri ve çektikleri zahmetleri anlatmaya çalışmıştır. Rûhî, eserine Hz. Peygamber başta olmak üzere Hz. Ali, Hz. Hüseyin ve Hz. Hasan’ın da aralarında bulunduğu Ehl-i Beyt’in hayatından bazı kesitler aktarmıştır. Çalışmada örnek olarak anılan manzumeler, Prof. Dr. Coşkun Ak tarafından iki cilt hâlinde yayınlanan *Bağdatlı Rûhî Dîvânı (Karşılaştırmalı Metin)* adlı eserden alınmıştır. Örnek beyit veya manzumelerin bu yayındaki sayfa numaraları köşeli parantez [BRD-] içinde verilmiştir. Ayrıca gerek görüldüğünde bu divanın 1287/ 1870 yılında *Külliyât-ı Eş’âr-ı Rûhî-i Bağdâdî* adı ve Arap harfleriyle yapılmış baskısından da faydalanılmıştır. Örnek metinlerin alındığı Arap harfli *Külliyât-ı Eş’âr-ı Rûhî-i Bağdâdî* “KE”, Latin harfli *Bağdatlı Rûhî Dîvânı* ise “BRD” kısaltmasıyla gösterilmiştir.

⁴ Ehl-i Beyt ile ilgili kavramların klasik Türk şiirinde yer alma sebepleri ile ilgili detaylı bilgi bk. (Yıldıran Sankaya, 2007, s. 93).

1.1. Bağdatlı Rûhî Dîvânı'nda Hz. Peygamber Sevgisi

Şair, *Dîvân*'ında Ehl-i Beyt'in reisi olan Hz. Muhammed'den (a.s.) ailenin diğer fertlerine nazaran daha çok bahsetmiş; şiirlerinde "Muhammed" ismini ve onun vasıfları olan Resûlullah, Habîbu'llah, âl-i abâ, âl-i Muhammed, Ehl-i Beyt tamlamalarını kullanarak Hz. Peygamber'i övmüştür. Şair, şiirlerinde Hz. Peygamber'i överken kendi hâlini ona arz etmiş; ondan şefaata dilemiştir. Bu konuyla ilgili olarak ilkin *Dîvân*'ın baş taraflarındaki "salli ve sellim aleyh" duasının tekrar edildiği musammat kaside şeklindeki na'tı ele almak istiyoruz:

Şair, Ehl-i Beyt'in en büyük mensubu ve reisi olan Hz. Muhammed'i (a.s.) "peygamberlerin başının tacı, velilerin önden gideni (yol göstereni), Kureyş soylu şah, 'ümmî' lakaplı âlim, Allah'ın sevgili(kulu ve elçi)si, yüksek yaratılışlı cevher, beldeler halkının başvurduğu kişi, insanların sığınağı ve yardımcısı, peygamberler topluluğunun sonuncusu, ezel sırrını bilen kişi, vefâ ağacının meyvesi, saf ve doğruluğun kaynağı, Hâşimoğulları soyundan, iyilik gözlerinin nûru, verimli dalların meyvesi, Harem'in salınan selvisi, iyilik ve cömertlik yönünden büyük olanların baş köşesinde oturan, Selem'in güvenlik ve esenlik vesilesi, kudsiyet bahçesinin bülbülü, mukaddes gül bahçesinin gülü, kudsiyetin güzel nağmeli kuşu, doğruyu ve gerçeği söyleyen, kaza ve kader levhasını (veya Fatiha Suresi'ni) açan, Kur'an'ın kendisine indirildiği, bağış ve cömertlik kaynağı, vefa ordularının hükümdarı, Kureyş'e ait sedefin incisi, izzet ve şeref sahibi, gönül ülkemizin hakani, âlemimizin sultanı, ölü gönlümüzün canı, latîf yüz güzelliğinin sabahı, güzellik ülkesinin Yûsuf'u, yüzi ay, kaşı hilâl gibi, tatlı suyun kaynağı, lutuf bahçesinin meyvesi, (İlahi) ihsan denizinin incisi, iyilik denizi, büyük ülkenin sahibi, doğru şeriatın kanun koyucusu, doğru yolun insanı, başka dinlerin hükümlerini ortadan kaldıran, kilise ve putları yok edici, hayır yapısını yapan, dinin kendisine tahsis edildiği (tebliğ ettiği İslam dini Allah indinde makbul olan, kıyamete kadar) sürekli. Şerefin doğru söyleyen zatı, sığınacak yerin kapısı, bizden öncekilerin en faziletlisi, güzellik ayetlerinin kitabı, güzellik gayelerinin toplandığı yer, güzellik gayelerinin yükselticisi, saadet güneşi, kahramanlığın dolunayı, hidayet yıldızı, güzellik göğünün ay'ı, olgunluk güneşinin doğduğu yer, celâl ve izzet sahibi, Allah'ın sırrının hazinesi, iyilik ve cömertlik kaynağı, İlâhî hazinenin cevheri, gayp sırlarının sırdaşı, gayp haberlerini bilici, gizli nurların doğduğu yer, hastalığın tabibi, yaratılışın gayesi, gönül tahtının sultanı, din ve imanın konusu, beden halkının canı, ruhu, Allah'ın lutfunun taksim edildiği yer, halkın sığınağı, cömertlik göğünün güneşi, (İlahi) Levha ve Kalem'i muhafaza eden (ezberleyen), dilin zikri, ruhların rahatı, ezeli sırlardan haberdar, büyük fazilet sahibi, halka müjdeleyici ve korkutucu, günahkârların şefaatchilerinin şahı, kurtuluş ve korunmanın (İlahi) alâmeti, Allah'ın koyu gölgesi ve parlak güneşi, hakikati araştırma kaynağı ve İlahi yardımın mahzeni..." vb. övgülerle tavsif etmiştir. Bağdatlı Rûhî Dîvân'ından manaca ve kısaca naklettiğimiz beyitler şunlardır:

"Tâc-ı ser-i enbiyâ pîşrev-i evliyâ
Seyyidinâ Muştafâ şalli ve sellim 'aleyh

Şâh-ı Kureyşî-neseb 'âlim-i ümmî-lağab
Hâzret-i mağbûb-ı Rabb şalli ve sellim 'aleyh

Gevher-i 'âlî-nijâd merci' -i halk-ı bilâd
'Avn ü melâz-ı 'ibâd şalli ve sellim 'aleyh

Hayl-i rüsûl hâtimi sırr-ı ezel 'âlimi
Mağlab-ı Hâşimi şalli ve sellim 'aleyh

Meyve-i naḥl-i vefā ma‘ den-i şıdḳ u şafā
 Menba‘ -1 Hāşimi şalli ve sellim ‘ aleyh
 Nūr-1 ‘ uyūn-1 kerem nūr-1 ḡuşūn-1 kerem
 ‘ Ūd-1 fūnūn-1 kerem şalli ve sellim ‘ aleyh
 Serv-i ḥırām-1 Ḥarem şadr-1 kirām-1 kerem
 Emn ü selām-1 selem şalli ve sellim ‘ aleyh
 Būlbül-i bustān-1 ḳuds verd-i ḡülistān-1 ḳuds
 Murḡ-1 ḥoş-elḥān-1 ḳuds şalli ve sellim ‘ aleyh
 Nāṭıḳ-1 şıdḳ u şavāb kāşif-i ümmü’l-kitāb
 Şāḥib-i faşlü’l-ḥitāb şalli ve sellim ‘ aleyh
 Menba‘ -1 cūd u ‘ aṭā aşl-1 vüçūd-1 seḥā
 Şāh-1 cünūd-1 vefā şalli ve sellim ‘ aleyh
 Dürr-i Ḳureyşî-şadef şāḥib-i ‘ izz ü şeref
 Ersel-i ebhi‘ -Necef şalli ve sellim ‘ aleyh
 Mülk-i dile ḥānımız ‘ āleme sulṭānımız
 Mürde dile cānımız şalli ve sellim ‘ aleyh
 Şubḥ-1 cemāl-i şabīḥ vech-i cemīl-i melīḥ
 Ḳulları Ḥıẓr u Mesīḥ şalli ve sellim ‘ aleyh
 Yūsuf-1 Mışr-1 cemāl meh yüzi ḳaşı ḥilāl
 Menba‘ -1 āb-1 zülāl şalli ve sellim ‘ aleyh
 Meyve-i bustān-1 luṭf lü’lü’-i ‘ ummān-1 luṭf
 Baḥr-1 kerem ḳān-1 luṭf şalli ve sellim ‘ aleyh
 Mālik-i mülk-i ‘ azīm şāri‘ -i şer‘ -i ḳavīm
 Merd-i reh-i müstakīm şalli ve sellim ‘ aleyh
 Nāşih-1 edyān-1 ḡayr hādīm-i esnām u deyr
 Bāni-i bünyān-1 ḥayr şalli ve sellim ‘ aleyh
 Dīn aña maḥşüşdur şābit ü maşşüşdur
 Muḥkem ü maşşüşdur şalli ve sellim ‘ aleyh
 Zāt-1 muḳırr-1 şeref bāb-1 melāz u kenef
 Efdāl-i mimmā selef şalli ve sellim ‘ aleyh
 Muşḥaf-1 āyāt-1 ḥüsn mecma‘ -1 ḡāyāt-1 ḥüsn
 Rāfi‘ -i ḡāyāt-1 ḥüsn şalli ve sellim ‘ aleyh
 Şems-i sa‘ ādetdür ol bedr-i celādetdür ol
 Necm-i ḥidāyetdür ol şalli ve sellim ‘ aleyh
 Māh-1 sipihr-i cemāl maṭla‘ -1 mihr-i kemāl
 Şāḥib-i ‘ izz ü celāl şalli ve sellim ‘ aleyh
 Maḥzen-i sırr-1 Ḥudā kân-1 seḥā vü ‘ aṭā
 Gevher-i genc-i Ḥudā şalli ve sellim ‘ aleyh
 Maḥrem-i esrār-1 ḡayb vāḳıf-1 aḥbār-1 ḡayb
 Maṭla‘ -1 envār-1 ḡayb şalli ve sellim ‘ aleyh
 Cāna ṭabīb-i maraḗ ḥilḳate oldur ḡarāz
 Cevher ü bāḳi ‘ arāz şalli ve sellim ‘ aleyh

Taht-ı dile hân odur dîn ile imân odur
 Halk beden cân odur şalli ve sellim ‘aleyh
 Mağsem-i luğf-ı İlâh şâhib-i tâc ü külâh
 Halka melâz ü penâh şalli ve sellim ‘aleyh
 Mihr-i sipihr-i kerem sırr-ı ‘Arab hem ‘Acem
 Hâfız-ı levh ü qalem şalli ve sellim ‘aleyh
 Neyyir-i mişbâhdur zikri dile râhdur
 Râhat-ı ervâhdur şalli ve sellim ‘aleyh
 Sırr-ı ezelden habîr şâhib-i fazl-ı kebîr
 Halka beşîr ü nezîr şalli ve sellim ‘aleyh
 Şâh-ı şefî‘-i ‘uşât âyet-i hıfz-ı necât
 Râhına yüz biñ şalât şalli ve sellim ‘aleyh
 Zıll-ı zalil-i Hudâ mihr-i münîr-i Hudâ
 Yolına cânlar fedâ şalli ve sellim ‘aleyh
 Ma‘den-i tahkîk odur mağzen-i tevfiğ odur
 Şâhib-i Şiddîk odur şalli ve sellim ‘aleyh
 Nâtıq-ı güftâr-ı Haqq ‘âlim-i halk-ı tabak
 Şâhib-i Fârûk-ı Haqq şalli ve sellim ‘aleyh
 Ma‘den-i ihsândur ol merdüm-i insândur ol
 Şâhib-i ‘Osmân’dur ol şalli ve sellim ‘aleyh
 Ahmed-i Muhtârdur ol seyyid-i ebrârdur ol
 Şâhib-i Kerrârdur ol şalli ve sellim ‘aleyh
 Cedd-i Hüseyin ü Hasan mihr-i sipihr-i kühen
 Şâhib-i hulk-ı hasen şalli ve sellim ‘aleyh” [BRD-63-65]

Şair, Hz. Peygamber’e duyduğu büyük sevgiyi sadece bu na’ında değil, *Dîvân*’ındaki daha başka şiirlerde de dile getirmiştir. Örnek beyitler nesre çevirileri başta verilmek üzere aşağıda gösterilmiştir:

“Hz. Peygamber, kâinatın efendisi iken fakirlik ile iftihar etti. (Şimdi) fakr (yoksulluk) derecesine yer olan bir insan hani, nerede?!”

Server-i ‘âlem iken faqr ile fahr itdi Resûl
 Qanı bir merd k’ola mertebe-i faqra mağal [BRD-166]

“Yâ Resulallah! Lutfun öyle sonsuzdur ki, haşır gününde azap ehli bile senden şefaât rica ederler. Eğer zavallıya hesap gününde sen şefaâtçi olmazsan, günahkar Rûhî’nin hâlleri ne olur?!”

“Şöyle lutfuñ bî-nihâyetdür ki rûz-ı haşrda
 Senden eylerler şefâ‘at iltimâs ehl-i ‘azâb
 Yâ Resulallâh n’olur aḥvâl-i Rûḥi mücrimüñ
 Sen şefî‘ olmazsan bî-çâreye rûz-ı ḥesâb” [BRD-340]

“Ey (varlıklı) ağa! ‘Sen olmasaydın...’ tahtının sultanı (olan Hz. Peygamber), ‘Fakirlik övüncümdür’ dediği için, ben de fakirlik elbisesine bürünsem, bu benim iftiharımdır.”

Didi “el-faqr faḥri” çün o şâh-ı mesned-i levlâk
 Ben ey ḥvâce libâs-ı faqra girsem iftiḥârumdur [BRD-435]

“Gerçi âşık olanlar aşkın fermanına bağlıdır... Ama ummayı (insanlardan beklenti) kesip koparmış olan kimse, herkesin sultanıdır. Aşk, fakr ehli olan kimsesizlerin sultanıdır. Fakirlikle iftihar eden aşkın emrinin kölesidir. Fakr, veli olan kâmillerin devleti(nimeti, saadeti)dir; ama akli eksik olanların başına belâdır!.. Bir söze veya delile göre fakirlik aşk sultanının şânıdır. (Bundan dolayı o) hakikati araştırma âleminde daima fakirlikle iftihar eder. Gönül, fakr ehline imrenip kendisini öldürse ne olur, şaşılır mı?! Çünkü insanı öldüren şey, yaşça ve mevkice benzerlerini kıskanmaktır. Fakirlikten şikâyet etme, yüzünü (o sultanın) eşiğine sür! Çünkü herkes o Süleyman’ın lutfuna mazhardır. Fakirlerin (dervişlerin) ondan başka sığınacağı yer yoktur. O, âlemin seçkinidir; dervişlerin sultanıdır. Ey Rûhî! “Fakirlik övüncümdür” hadisinin ince manasıyla amel et! Çünkü o, din sultanı (olan Hz. Muhammed Mustafâ)nın anlaşılması dince gerekli hadisidir.”

Gerçi ehl-i ‘aşk ‘aşkuñ bende-i fermânıdur
Ol ki meslûbü’r-ricâdur ‘âlemüñ sulţânıdur

‘Aşk ehl-i fakr olan bî-keslerüñ sulţânıdur
Fakr iden fakr ile ‘aşkuñ bende-i fermânıdur

Devletidür fakr ehlullah olan kâmillerüñ
Nâkısu’l-‘aql olanuñ ammâ belâ-yı cânıdur

‘Âlem-i taḥkîkde fakr ile dâ’im fakr ider
Fi’l-meşel fakr ü fenâ sulţân-ı ‘aşkuñ şânıdur

Ehl-i fakra reşk idüp öldürse dil kendin n’ola
Öldüren zîrâ kişiyi gayret-i akrânıdur

Fakrdan kılma şikâyet sür yüzüñ dergâhına
Ol Süleymân’uñ ki ‘âlem mazhar-ı ihsânıdur

Ehl-i fakruñ yoḡdur andan gayrı zîrâ melce’i
‘Âlemüñ mümtâzıdur dervişler sulţânıdur

Rûhiyâ *el-fakrî fakri* nüktesiyle kıl ‘amel
Kim şeh-i dînüñ hadîş-i vâcibü’l-‘iz‘ânıdur [BRD-556]

“Gül, Resûlullah’ın nûruna mazhar olmasaydı, ay gibi dolunay şeklinde görünmezdi.”

Bedr şeklinde görünmezdi mişâl-i mâh gül
Olmasaydı mazhar-ı nûr-ı Resûlullâh gül [BRD-776]

“Ey Rûhî! İki dünyada kurtuluş istiyorsan, istek yolunda Hz. Peygamber ailesinin izinden git!”

Rûhî iki cihânda murâduñ necât ise
Râh-ı talebde peyrev-i âl-i Muhammed ol [BRD-781]

“Dünyanın devleti (nimeti, saadeti) düşüncesinden vazgeçmişiz... Biz, Hz. Muhammed Mustafâ ailesinin kölesi olduğumuz için sevinçliyiz...”

Cihânuñ devleti endîşesinden olmuşuz fâriḡ
Şâfamuz var gulâm-ı ḡânedân-ı Muştafâ’yuz biz [BRD-612]

1.2. Bağdatlı Rûhî Dîvânı’nda Hz. Ali Sevgisi

Ehl-i Beyt’in en mühim fertlerinden biri de Hz. Ali’dir. Bağdatlı Rûhî, *Dîvân*’ında Hz. Alî; kahramanlık, cömertlik, fedâkarlık, İslam hükümlerini tatbik, küfrü ortadan kaldırma gibi meziyetleriyle anılmıştır. *Dîvân*’daki manzumelerde Alî ve Hayder isimleriyle zikredilmiştir. Konu ile ilgili örnek vermek üzere şu beyitler anılabilir:

“O, Hz. Muhammed Mustafa’ın amcasının oğlu, her fakirin isteğini yerine getiren, her düşkünün elinden tutandır.”

Ol ‘Aliyy-i Murteżā ol ibn-i ‘amm-i Muştafā
Kām-bağş-ı her faķir ü dest-gİR-i her zelil [BRD-67]

“Senin kılıcının darbesiyle Hz. Muhammed Mustafa’nın şeriatı icra olundu. Küfür evi, senin mahvedici elinle yıkıldı.”

Darb-ı şemşirüñle icrā oldı şer‘ -i Muştafā
Hāne-i küfre yed-i qahruñla irdi inķilāb

“Öyle bir şan sahibisin ki hem isteğini arayan dilenci, hem de isteğine ulaşan padişah, senin kapından feyz umar. Hiç şüphe yok ki, sana kin güden, düşmanlık eden cehennem ehli olur. Senin düşmanlarından kaçınan (kimse) ne güzeldir!”

Öyle zī-şānsın ki hāk-i dergehüñden feyz umar
Hem gedā-yı kām-cū vü hem pādişāh-ı kām-yāb

Hiç şek yok kim seni buğz iden olur ehl-i nār
Ey hoş ol kim eyleye düşmenlerüñden ictināb [BRD-68]

“(Denizin) senin şevkinle coşmadan dolayı ağzı köpüklenir. Onu seyreden, deniz kenarındaki köpük zanner. (...) secde yerinin Necef tarafı olmasına çalış! O mübarek yere yüz sürebilsen, ne (büyük) bir şereftir!”

Şevkuñla cūşa gelmeden ağzı köpüklenir
Seyr eyleyen şanur leb-i deryāda anı kef

Cehd it ki ola secdegehüñ Ka‘ be-i Necef
Ol cāy-ı pāke yüz sürebilsen zihī şeref [BRD-73]

“Yâ Ali! Varlıklar cehennem ateşinin hararetine uğradığında sana dayanırız. Senin sevgine gönül vermeyen kimseye yazıklar olsun ki, dünyada ömrünü cehalet içinde mahvetmiştir...”

Yā Murteżā ‘Alī sañadur istinādımız
Nār-ı cehimden ki çuta kâ’inātı tef (...)

Vāy aña kim maħabbetüñe virmeye gönül
‘Ömrin cihānda itmiş ola cehlile telef [BRD-74]

“Hz. Ali sevgisi gönlümüzde doludur. Biz, onun kölesiyiz; buyruğuna razıyız.”

Çoludur ħubb-ı Murtażā dilde
Çuluyuz emrine rızāmuz var [BRD-437]

“Evliya kalesinin toprağıyız; Hz. Ali’nin dergâhındanız. Ey Rûhî! Biz feleğe baş eğmeyiz! Bak, gör ki, ne yüce bir yerdeyiz! Ey Rûhî! Dünya devleti(nimet ve saadeti)ne baş eğmemiz mümkün değildir. Biz, düşman saflarını yaran, Allah’ın aslanı Hz. Ali’nin (şehrinde) oturanlardanız.”

Hāk-i burc-ı evliyâyuz dergeh-i Haydar’danız
Çarħa biz baş egmezüz gör kim ne ‘ālī yerdeyiz

Devlet-i dünyāya baş eğmek ne mümkün Rûhiyā
Biz muķimān-ı cenāb-ı Haydar-ı şaf-derdenüz [BRD-590]

“Malımız, mülkümüz olmasa bu dert değil... Allah’ın lutfunun desteğimiz, Hz. Ali sevgisinin yardımcımız olması yeter.”

Olmasa mülk ü mālımız gam degül olduğu yeter
Mîhr-i ‘Alî mu‘înimüz luḡf-ı Ḥudâ zâhîrimüz [BRD-608]

“Ey vaiz, biz müridiz (isteyeniz veya bir tarikata mensubuz); istediğimiz Cenab-ı Hak’tır. Pirimiz Hz. Ali’dır.”

Biz mürîdüz murâdımız Ḥaḡ’dur
Pîrimüz Murteżâ’dur ey vâ‘iz [BRD-684]

1.3. Bağdatlı Rûhî Dîvânı’nda Hz. Hüseyin Sevgisi

Hz. Ali ve Fatıma’nın oğlu, Hz. Peygamber’in torunu olan Hz. Hüseyin, Ehl-i Beyt’e mensup değerli şahsiyetlerden biridir. Klâsik Türk Edebiyatında Hz. Hüseyin ismi, umumi olarak yakınlarıyla beraber Kerbelâ’da şehit edilişi ve bu feci hadisenin İslâm âleminde meydana getirdiği matem sebebiyle anılmaktadır. *Bağdatlı Rûhî Dîvânı*’nda da Hz. Hüseyin adı, Ehl-i Beyt, Kerbelâ, Muharrem, matem vb. terim ve isimler çerçevesinde işlenmiştir. Adı geçen eserde Hz. Hüseyin ile ilgili bazı beyitler, nesre çevirileriyle birlikte şöyle sıralanabilir:

“(Hz. Hüseyin), Allah yolunun yol göstericisi, şehitler topluluğunun reisi, hidayet meydanının yiğidi, hile sahiplerinin hilesine bozandır.”

Hâdi-i râh-ı Ḥudâ server-i ḡayl-i şühedâ
Merd-i meydân-ı hüdâ şaf-şiken-i ehl-i ḡiyel [BRD-166]

“O Hüseyin adlı, hasen (güzel) ahlâklı ve Ali tabiatlı kişinin Allah rızası meydanında öldürüldüğü yer Kerbelâ’dır.”

Ol Ḥüseyn-ism ü ḡasen-ḡulḡ u ‘Alî-sîret kim
Kerbelâ’dur aña meydân-ı rızâda maḡtel [BRD-166]

Bağdatlı Rûhî’nin Hz. Hüseyin’i övmek için kaside şeklinde yazdığı manzumeden nakledeceğimiz beyitlere göre, o, ezel sırlarının keşfedicisi, *Kur’ân*’ın gizli işaretlerine vâkıf, cihanı yaratan yüce Allah’ı bilen bir arif, mübarek şahsıyla her tarafta eşi, benzeri olmayan, bilgi sıfatıyla dünyada benzersiz bir zattır. Gerek geçmişte, gerekse istikbalde Allah yolunda giden kimseler, “hâl” kazanmak için onun lutfuna muhtaçtır. Hz. Hüseyin sevgisinden zerre kadar lezzet alan kimseye, feleğin kahr zehri şeker ve bal gibi olacaktır. Mübarek dedesinin (Hz. Muhammed’in) dinlerin hükümlerini ortadan kaldırıcı olması, muhterem şahsı için övgü olarak yeterlidir. Yine onun babası Hz. Ali’den ilim ve amel kitaplarının (miras) kalması, şanına övünç olarak kâfidir. (Hak yola) tâbi olanlara onun sözleri dayanak, zamanın ince manalı söz söyleyenlerine sözleri atasözüdür. Şairin Hz. Hüseyin’i övmek için yazdığı uzunca kasideden manasını naklettiğimiz birkaç beyti kaydediyoruz:

Kâşif-i sırr-ı ezel vâkıf-ı remz-i Ḥur’ân
‘Arif-i zât-ı ḡudâvend-i cihân ‘azze ve cel

Zât-ı pâki ile âfâḡda bî-şibh ü nazîr
Şıfat-ı dâniş ile dehrde bî-mişl ü bedel

Hâl kesb itmek için luḡfuna dâ’im muḡtâc
Sâlikân-ı reh-i Ḥaḡ mâzî eger müstaḡbel

Kim ki bir zerre kadar lezzet ala mihrüñden
Zehr-i ḡahrı feleḡüñ olur aña ḡand ü ‘asel

Zâtuña vaşf bu yetmez mi ki cedd-i pâküñ
Ola bir kimse k’ola nâsiḡ-ı edyân ü milel

Şânuña faḡr bu yetmez mi ki bir server ola
Pederüñ kim ḡala andan kütüb-i ‘ilm ü ‘amel

Muhtedâyân-ı cihâna kelimâtuñ mesned
Nükte-güyan-ı zamâna sühanuñ darb-ı meşel [KE 8-10; BRD-166-167]

Bağdatlı Rûhî, Hz. Hüseyin hakkında yazdığı bir mersiyede, onun ve yakınlarının Kerbela’da maruz kaldığı feci hadiseye dair duygu ve düşüncelerini bütün acılığı ile, hatta yer yer İlahi takdir karşısında itiraz manasına gelecek taşkın sözlerle dile getirmiştir:

“Gel ey kalemin sivri ucu, matem hikâyesini güzelce anlat! Derdini yapraklara (kâğıda) döküp kara bahtından feryat et! Yazı mürekkebi gibi siyah kanlar gözünden aksın; lika (mürekkep hokklarına konan ham ipek) gibi sıkıntılı kıssaları açıkla! Kaza levhasına kâtibin elinden bol bol başa kak! Kader mecmuasını yırtıp dağınık hikâyeli hâle getir! Onun bir harfini yazsan, mermeri ateş gibi kül eder! İnanmıyorsan bir demir levha olup imtihan et! Hatıralar levhasından huzur yazılarını kazıyıp sevinç mektuplarının zevkini gönüllerden gizle! Ehl-i Beyt’in gaza gününde Kâbe gibi siyah giyin; bu yas hizmetinde sen de eteğini beline dola (hizmete hazır hâle gel)!

Ey gönül! Eğer Kerbelâ ovasını yazarsan, oradaki gazayı yaz; şehadet balını içen susamış gönüllerin başından geçen hadiseleri yaz!..”

Gel ey nevk-i kalem mâtem ser-encâmın beyân eyle
Döküp evrâka derdin kara bahtından fiğân eyle
Midâd-âsâ siyeh kanlar dökülsün yine çeşmünden
Likâ gibi müşevveş kışşalar şerhin beyân eyle
Kažâ levhine vâfir serzeniş kıl dest-i kâtibden
Kader mecmû’ asın yırtup perişân dâsitân eyle
Kül eyler mermeri ateş gibi kim harfini yazsañ
İnanmazsañ bir âhen-levha ol (da) imtihân eyle
Huzûr erkâmını hak eyleyüp levh-i havâırdan
Meserret-nâmeler zevkin gönüllerden nihân eyle
Siyeh gey Ehl-i Beyt’ün Ka’be-veş rûz-ı gâzâsında
Bu mâtem hizmetinde sen de dâmen-der-miyân eyle

.....

Yazarsañ Kerbelâ yazusun ey dil sen gâzâsın yaz
Şehâdet şehdin içmiş teşne-diller mâcerâsın yaz [BRD-168]

“Ey zâlim felek! İki cihanın servetini niçin heba ettin?!. Aliyyü’l-murtezâ’nın gözünün nurunu ışsız bıraktın!.. Onun ömrünün cevherini Kerbelâ toprağında kederli ettin... Ne (Hz. Ali’nin) kendisinden, ne de (Hz. Hüseyin’in) dedesinden utandın!.. Tatlı su akan gül bahçesine zehirli su akıttın! Resûl’ün öptüğü yeri, macera kahrının ahı yaptın... Hz. Fatıma’nın gül bahçesinden yeni yetişmiş goncasını kopardın, ona zehirler yutturup perişan edip eziyet ettin. Hz. Resûl’ün ailesini kana boğmaktan utanmadın mı?!. Ey gafil! O mazlumun kanına girerek hata ettin!.. Peygamberlik ocağında yanan mumu (ışığı) söndürdün, Hz. Muhammed Mustafâ’nın ailesi için kınanmışlık karanlığını belirledin...”

Niçün ey çarh-ı zâlim nakd-i kevneyni hebâ kılduñ
‘Aliyyü’l-murtezâ’nuñ nûr-ı çeşmin bî-zîyâ kılduñ
Ġam itdüñ Kerbelâ hâkinde anuñ gevher-i ‘ömrin
Ne kendinden hicâb itdüñ ne ceddinden hayâ kılduñ
Zülâl-i pâk akan gülzâra zehr-âb eyledüñ carî
Resûlüñ bûs-gâhın âh-ı kahr-ı mâcerâ kıduñ
Koparduñ gonce-i nevrestesin gülzâr-ı Zehrâ’nuñ
Zehirler yutdurup pejmürde-hâl itdüñ cefâ kılduñ
Resûl’ün âlini şerm itmedüñ mi garç-ı hûn itdüñ
Girüp kanına ol mazlûmuñ ey gâfil haţâ kılduñ

Söyindürdüñ risâlet hânedânında yanan şem'î
Melâmet zulmetin ta'yîn-i ehl-i Muştafâ kılduñ [BRD-169]

“Kerbela Ovası, ne dert ve sıkıntılarla dolu bir sahradır! Sanki dert ve belalardan meydana gelen bir musibettir!.. Hz. Muhammed Mustafa'nın Ehl-i Beyt'(aile fertleri)inin nizamını bozdu. (O faciayla ilgili olarak yazılan, anlatılan şeyler) ne akıcı olmayan bir nazım; ne vezinli olmayan bir hikâyedir!.. Kıyâmet kavgası bir anda meydana gelir, ama o belalı on günün matem zamanında her günü Kıyâmet sırasının zirvesi gibidir.

Ne yazudur ki deşt-i Kerbelâ pür-derd ü miñnetdür
Meger kerb ü belâlardan mürekkeb bir muşibetdür
Nizâmın bozdı çünkim Ehl-i Beyt-i Muştafâ'nuñ ol
Ne nazım-ı bî-selâsetdür ne nâ-mevzûn hikâyetdür
Kopar bir demde gavgâ-yı kıyâmet lik 'aşuruñ
Dem-i mâtemde her rûz evc-i nevbet-i kıyâmetdür [BRD-169]

“O zaman Fırat nehrini kana bulayan şehitler nerede?!. Düşman o sudan içilmesin diye orayı kor gibi yaptı. Felek (Hz. Hüseyin'in) kanına girdi; ona bir içim su vermedi. Selamet eli destisini onun için baş aşağı yaptı!. Çünkü o şanssız biriydi.”

Şehîdân kanı ol dem kim Fırât'ı garç-ı hûn itdi
'Adû hem kanmasun andan diyü aḡker-nümün itdi
Felek kanına girdi bir içim şu virmedi aña
Anuñçün kûzesin dest-i selâmet ser-nigün itdi [BRD-168-170]

“Eğer Hz. Peygamber'in ailesini seversen, şehitler şahının (Hz. Hüseyin) matemini tut; yeryüzünü kana boğ, feryad ve figanını göğe yükselt! Ezelden Ehl-i Beyt'in aşk çomağıyla oynayıp bu yolda başlarını top gibi yapanlar meydanı tuttu. Kerbela Ovası'nda yer yer beliren (şu kızıl bitkiler), gelincik lâlesi değildir; şehit olanların kanı kaynayıp yerden çıkmıştır. O cihanın yiğidi (Hz. Hüseyin'in güzel) yüzünü görmeye çok istekli olmasa, Süleyman mührü yolunun toprağına yüzünü sürmezdi. Allah'ın aslanı (Hz. Ali) mahşer meydanında “Oğlumun kanını döken hani, nerde?!.’ diye kükrese, Yezîd'in hâli ne olur?”

Muḡibb-i âl iseñ tut mâtem-i şâh-ı şehîdânı
Zemîni garç-ı hûn it çarḡa çek feryâd ü fiğânı
Ezelden Ehl-i Beyt'ün oynayup çevgân-ı 'aşkıyla
Bu yolda başların top eyleyenler aldı meydânı
Degüldür Kerbelâ deştinde yer yer lâle-i nu' mân
Çıkupdur kaynayup yerden şehîd olanlaruñ kanı
O ser-bâz-ı cihânuñ olmasa müştâk-ı dîdârı
Yüzün sürmezdi ḡâk-ı râhına mühr-i Süleymân'ı
N'olur hâl-i Yezîd'ün kükreyüp şahrâ-yı mahşerde
Diye şîr-i Ḥudâ ferzendümüñ kanın döken kanı [BRD-170]

“Üzerimizden rüzgar esmez, biz evliyâ hisarının toprağıyız. Kerbelâ şahının ihtiyaçları veren kapısının sakiniyiz. Ey (varlıklı) aḡa! Baştan aşağıya kadar değerli kumaştan yapılmış elbiseye bürünsek de riyamız yoktur; biz yine Âl-i Abâ yourun toprağıyız.”

Yel esmez üstümüzden ḡâk-ı burc-ı evliyâyuz biz
Muḡim-i bâb-ı ḡâcet-baḡş-ı şâh-ı Kerbelâ'yuz biz
Eger girsek ser-â-ser aḡlas u dîbâya ey ḡ'âce
Riyâmuz yok yine ḡâk-ı reh-i âl-i 'abâyuz biz [BRD-611]

“Ey Rûhî! Biz oturduğumuz yeri cennet olsa bile değiştirmeyiz. Biz Ehl-i Beyt’i severiz; Kerbelâ’da oturuyoruz...”

Cennet olsa itmezüz tağyîr-i mesken Rûhiyâ
Biz muhîbb-i Ehl-i Beyt’üz Kerbelâ’da sâkinüz [BRD-619]

“Ey Rûhî! Biz feleğin aykırı dönüşünden dolayı üzülmeyiz. Allah’a hamd olsun, Kerbelâ Ovası’nın toprağında ikamet ediyoruz.”

Muhâlif gerdişinden Rûhiyâ ğam çekmezüz çarhuñ
Bihamdillâh muķîm-i ħāk-i deşt-i Kerbelâ’yuz biz [BRD-620]

“Ey gönül! değerli giyeceğe düşkün olma! Çalış ki mahşerde Abâ ailesinin bayrağı altında olasın.”

Ey dil libâs-ı fâhîre meyl itme cehd kıl
Mahşerde zîr-i rāyet-i Āl-i ‘Abâ’da ol [BRD-784]

“Ey Rûhî! Aşk yolunda toprak gibi olduğundan dolayı üzülmeyiz! Allah’a hamd olsun ki, sen Hz. Muhammed’in ailesi yolunun toprağısın!..”

Ṭarîķ-i ‘aşķda ħāk olduğundan ğam çekme Rûhî
Bihamdillâh hele ħāk-i reh-i āl-i Muḥammed’sin [BRD-885]

“Göğsünü parçala; çünkü bu Muharrem ayıdır. Ey gönül! Feryât figân et ki, bu yas(zamanı)dır. Bu zamanda Hz. Peygamber ailesinin kanını toprağa döktüler. Ey göz! Ağla ki kan ağlanacak zamandır... Hz. Hüseyin’in öldürülme hadisesi başka şeylere benzemez; bu hasret ateşiyle gönülleri yakıcı gamdır.”

Çāk kıl sîneñi kim mäh-ı Muḥarrem’dür bu
Ey gönül āh ü figân eyle ki mätemdür bu

Dökdiler ħāka bu dem āl-i Resûl’ün ħanın
Ağla ey dîde ki ħan ağlayacak demdür bu

Beñzemez ğayra ğam-ı vākî‘ a-i ħatl-i Ḥüseyn
Nār-ı ḥasretle gönüller yakıcı ğamdur bu [BRD-905]

Sonuç

Hız. Peygamber’in Ehl-i Beyt’ine duyulan sevgi ve bağıllık, Klâsik Türk Edebiyatı veya İslâmi Türk Edebiyatının muhtevasını teşkil eden temel konulardan biridir. “Ehl-i Beyt” kavramı, Klasik Türk Edebiyatının diğery eserlerinde olduğu gibi çalışmamıza konu olan *Bağdatlı Rûhî Dîvânı*’nda da sevgi ve muhabbet ekseninde işlenmiştir. Şair, *Dîvân*’ında Ehl-i Beyt’i teşkil eden fertlerden Hız. Muhammed’i, daha sonra Hız. Ali ve Hız. Hüseyin’i doğrudan veya dolaylı olarak çokça zikretmiştir. Eserde Ehl-i Beyt mefhumu Āl-i Abâ, āl-i Muhammed terkipleriyle de kullanılmıştır. *Bağdatlı Rûhî Dîvânı*’nda Hız. Muhammed, âlemlere rahmet, ümmete şefaataçi, fakıryla övünen vb. birçok övücü sıfatla tavsif edilmiştir. Hız. Peygamber, şair tarafından ahlâkî fazilet ve meziyetleri yanında fizikî yönden de tasvir edilmeye çalışılmıştır. Söz konusu eserde Hız. Muhammed’in amcasının oğlu olan Hız. Ali, İslâm dininin yayılmasındaki gayreti, kâfırlere karşı şiddeti, yiğitliğı, kahramanlığı, cömertliğı vb. vasıfları ile de anılmakta ve övülmektedir. Eserde Hız. Ali; beğenilmiş, seçilmiş manalarına gelen “Murtazâ” ve aslan, cesur anlamına gelen “Hayder” lakaplarıyla da anılmıştır. Çalışmamızda Ehl-i Beyt’i meydana getiren kişilerden biri olan, Hız. Peygamber’in torunu, Hız. Ali ve Fatıma’nın oğlu Hız. Hüseyin ise; şehitlerin efendisi, dinin hizmetkârı oluşu gibi vasıflarının yanında Kerbelâ’da şehit ediliş yönünden tafsilatlı bir şekilde anlatılmıştır.

Netice itibâriyle denebilir ki, Bağdatlı Rûhî, Hz. Peygamber'in başta kendisi olmak üzere, ev halkından saydığı, abasının altına alıp dua ettiği Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin gibi aile fertlerine olan muhabbetini *Dîvân*'ında samimî bir surette, farklı nazım şekilleri ve türlerinde dile getirmiştir. Ehl-i Beyt'i meydana getiren şahsiyetlerin uğradıkları musibetler ve çektiği sıkıntılar da bu *Dîvân*'da yer yer ele alınıp işlenen konular arasındadır.

Kaynaklar

- Ak, C. (2001). *Bağdatlı Rûhî Dîvânı (Karşılaştırmalı Metin) Cilt I-II*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınları.
- Albayrak Sak, V. (2015). Nâbî'nin Hayriyye'sinde Hz. Peygamber. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4(2), 584-598.
- Devellioğlu, F. (2002). *Osmânîca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Kanar, M. (2013). *Büyük Farsça Türkçe Sözlük*. İstanbul: Say Yayınları.
- Kur'ân-ı Kerîm, ve Açıklamalı Meâlî* (1997). (Hazırlayan: Hayrettin Karaman-Alî Özek-İbrahim Kâfi Dönmez-Mustafâ Çağrıçı-Sadrettin Gümüş-Alî Turgut) Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Külliyât-ı Eş'âr-ı Rûhî-i Bağdâdî*, 1287/1870.
- Söylemez, İ. (2015). Edebiyatımızda Ehl-i Beyt Sevgisi Çerçevesinde Seyfullah Nizamoğlu Divanı. *Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 83-96.
- Şemseddîn Sâmî (1999). *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Yıldıran Sarıkaya, M. (2007). Türk-İslâm Edebiyatında Ehl-i Beyt ve muâdili kavramları şiire taşıma geleneği. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 32(1), 89-126.

Extended Abstract

The fact that the concepts related to Ahl-i Beyt is included in our classical poetry is a common precedent. Classical Turkish Literature, especially Hz. The prophets and the four caliphs, many religious and state elders were praised in general in verse written in verse. Along with the Messenger of Allah, his family members and his companions, namely his faithful friends, were among the important subjects of our classical poetry.

In our classical poetry, poets' commemoration of sultans and other state elders in general is due to the fact that some expectations are effective. But in the verses written about the Ahl al-Bayt or Ahl-i Muhammad, a sincerity comes to the fore due to religious sensitivity, love of the prophet and Ahl al-Bayt without any worldly expectation.

The concept of Ahl al-Bayt has caused various differences of opinion in the Islamic world. In the Sunnite literature, the notion of Ahl al-Bayt is explained by Hz. Muhammad (a.s.) including the Prophet. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan and Hz. Hüseyin's opinion is dominant; In the Shiite literature, Hz. Prophet together with the Prophet. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, the opinion that includes the remaining nine imams is dominant.

Among the Ahl al-Sunnah and the Shiites, the characteristics of Ahl al-Bayt have been the subject of discussion. According to Ahl-i Sunnah Hz. Of course, these descendants of the Prophet have not been rendered since error and sin. According to Shiites, Ahl al-Bayt members are sinless.

Two representatives of the Ahl al-Bayt Hz. 'Sheriff' to the descendants of Hasan; Hz. The descendants of Hüseyin were called "sayyid.. Sayyid name is more known in Islamic literature than the term sheriff.

Hz. The subjects, including the virtue, virtue and morals of the Prophet and his family, have been handled by many literati in different literary genres throughout history. The subject of Ahl al-Bayt is

directly addressed by some writers; some of them have been indirectly mentioned in poems and prose on various occasions. In Classical Turkish Literature, many poems or works, such as na't, hilye, mevlid, miraciye, which can be considered about the Ahl al-Bayt and expressing the faith, respect, love and devotion felt to the family, were written. One of the 16th century poets, Baghdad Rûhî, who is the subject of this study, medhized the religious, historical figures that constitute the Ahl-i Bayt in his Divan and expressed his love for them.

Baghdad Rûhî, Hz. The Prophet (PBUH) and his Ahl al-Bayt, in other words, the deep love he cherished for his family members in various kaside, gazel and musammat.

Hz. Love and devotion to the Prophet's Ahl al-Bayt is one of the main issues that constitute the content of Classical Turkish Literature or Islamic Turkish Literature. The concept of hl Ahl al-Bayt, has been processed in the axis of love and affection in Baghdad Rûhî Dîvân which is the subject of our study as in other works of our literature. The poet, Hz. Muhammad, then the Prophet. Ali and Hz. He mentioned Hüseyin a lot directly or indirectly. In the work, the notion of Ahl-i Bayt was also used with the compositions of I-i Abâ and Muhammad. The Prophet Muhammad in Baghdad. Muhammad, mercy on the worlds, the intercession of the Ummah, pride of the poor and so on. many praiseworthy have been described as. Hz. The Prophet tried to portray the moral virtues and virtues of the poet from the physical side as well. Hz. The son of Muhammad's uncle Hz. Ali, his efforts in the spread of Islam, violence against the unbelievers, bravery, heroism, generosity and so on. It is also known and praised for its qualities. Hz. Ali; urt Murtazâ gelen and as Hayder gelen meaning brave. In our study, one of the people who created the Ahl al-Bayt, Hz. The grandson of the Prophet, Hz. Ali and Fatima's son Hz. Hüseyin; the master of martyrs, servants of religion, as well as the characteristics of the martyrdom in Kerbelâda in terms of details are described in detail.

As a result, it can be said that the Baghdad Rûhî, Hz. Prophet, especially himself, counted from the household people, prayed under the abas of the Prophet. Ali, Fatima, Hz. He expressed his affection to his family members such as Hasan and Hüseyin in different forms and types of verse in the Divan. The disasters suffered by the persons who make up the Ahl-i Bayt and the problems they suffer are among the subjects that are dealt with and taken from place to place in this Divan.